

Glava VI

Međunarodno poslovanje

deo 2.

Visoka poslovna škola strukovnih studija, Novi Sad

Predmet: Međunarodna trgovina

Metodi ulaska na strano tržište

- Nije dovoljno da preduzeće ima odgovarajući proizvod, da poseduje sredstva za dalju ekspanziju i da bude konkurentno na stranom tržištu već ono **mora odabrati i pravi način ulaska** (eng. penetration) i **nastupa na stranom tržištu**
- **Osnovno pitanje** koje se preduzeću nameće prilikom ulaska na strano tržište je **koliki rizik želi da preuzem nastupom na stranom tržištu**
- Izbor oblika nastupa na stranom tržištu zavisi i od vrste proizvoda koji se pojavljuju u međunarodnoj trgovini

Oblici nastupa na stranom tržištu

Izvoz	Roba
Nevidljivi izvoz Poslovi oplemenjivanja Međunarodni inženjering Međunarodno ugovorno rukovođenje	Usluge
Licence Franšizing	Intelektualna svojina
Lizing Zajednička ulaganja Sopstveno preduzeće	Kapital

Izvoz robe

- Izvoz robe podrazumeva prodaju robe na stranom tržištu za novac ili neku drugu vrstu robe
- Roba koja prolazi određenu carinsku teritoriju koja nije njeno finalno odredište naziva se robom u **tranzitu**
- Ukoliko se roba nabavi u inostranstvu, i u bitno nepromenjenom obliku odmah izveze u neku treću zemlju reč je o **reeksportu**
- **Direktan izvoz** podrazumeva izvoz koji jedno preduzeće vrši direktno stranom poslovnom subjektu, bez obzira da li je trgovac ili finalni potrošač
- **Indirektan izvoz** podrazumeva da se roba kupi od neke domaće firme i u istom ili malo prerađenom obliku proda stranom kupcu
- **Intrafirska trgovina** – trgovina između dve filijale u različitim zemljama koje pripadaju jednoj transnacionalnoj kompaniji
- **Intrafirska trgovina** – trgovina između dve filijale u različitim zemljama koje pripadaju jednoj transnacionalnoj kompaniji

Izvoz usluga

- **Izvoz usluga** se često naziva i nevidljivi izvoz je ne možemo registrovati prelazak usluge preko granice zbog njihove odlike nematerijalnosti
- Većina usluga koja se pruža vezana je za usluge koje obavlja radna snaga
- Kod **poslova oplemenjivanja**, koji podrazumevaju izoz proizvoda radi njihove obrade, dorade ili prerade i tako finalizovani se vraćaju u zemlju izvoza ili se prodaju u trećim zemljama (industrija obuće, tekstilna industrija i sl.)

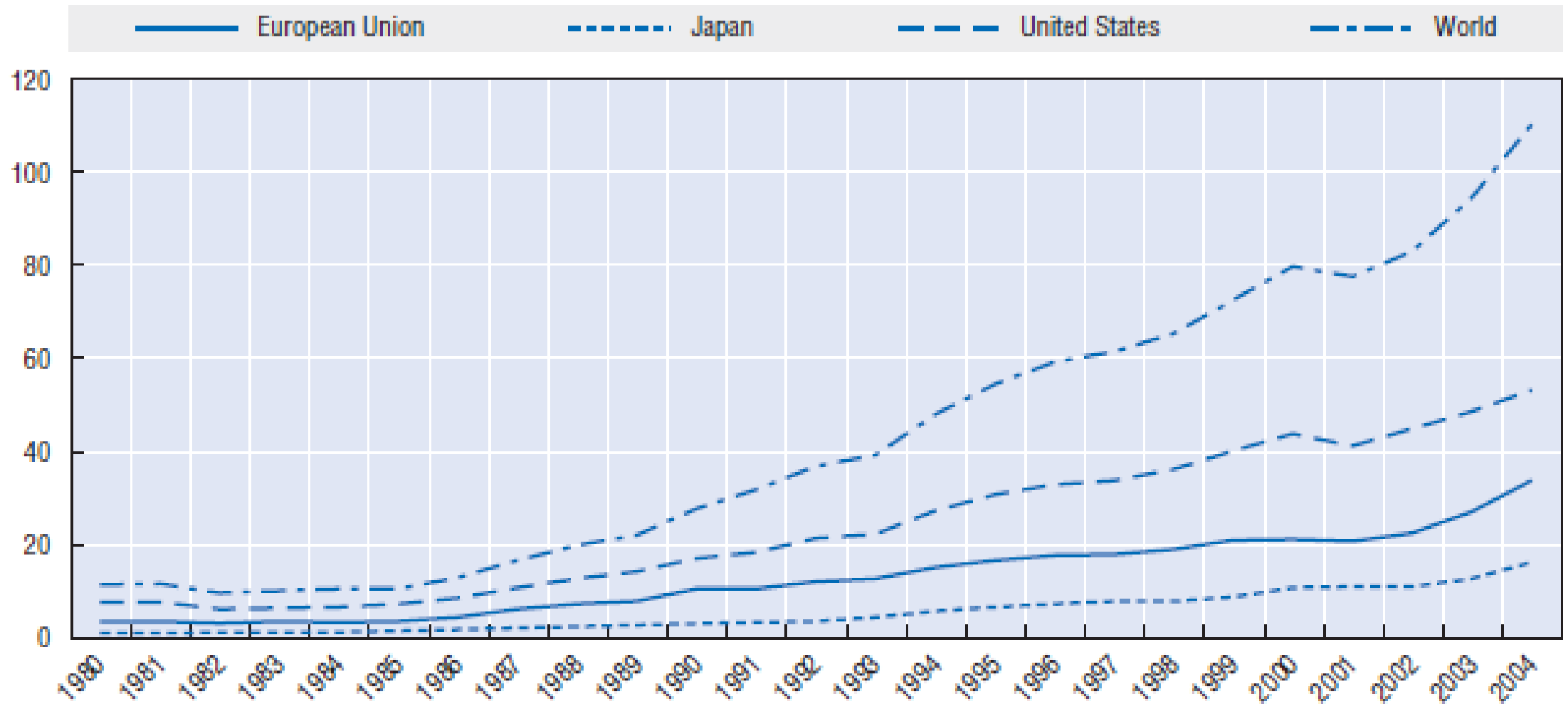
- **Međunarodno ugovorno rukovođenje** (Management Contracts) podrazumeva ugovorno pružanje usluga u inostranstvu vezanih za poslove rukovođenja
- Američka kompanija Hilton koja se bavi hotelijerstvom, osim svojim hotelima upravlja i hotelima koji nisu u njenom vlasništvu za plaćenu naknadu rukovođenja

- **Međunarodni inženjering** (eng. Turn-Key products) podrazumeva pružanje usluge stranom partneru u izgradnji, opremanju i puštanju u rad proizvodnog pogona
- Danas je popularan B-O-T (Build, Operate and Transfer) model sprovođenja usluga međunaronog inženjeringa, koji podrazumeva da firma izgradi pogon u inostranstvu, započne proizvodnju i koristi pogon određeno vreme, a zatim ga prenese na naručioca projekta

- **Licenca** (Licence) je dozvola kojom preduzeće koje je vlasnik određene intelektualne svojine (davalac licence) prednosi pravo korišćenja te intelektualne svojine na drugo preduzeće (korisnik licence)
- Korisnik licence je dužan da plaća **tantijeme**, koja obično iznosi 3% do 5% od vrednosti prodaje u zemlji u kojoj je licenca data na korišćenje
- Do 1990. izvoz intelektualne svojine putem licenci bio je neznatan, do 2004. dostigao je 120 milijardi USD
- Međunarona licenca koja se odobrava stranom partneru je najčešće geografski ograničena, što znači da se primenjuje na određenoj teritoriji, najčešće teritoriji jedne nacionalne privrede

Figure 7. Receipts from international licensing in major OECD regions

Billions of USD

Source: OECD based on World Bank, World Development Indicators database, June 2006.

- **Franšizing** prema nekim autorima predstavlja specifičan vid licenciranja, ali podrazumeva čvršće veze između preduzeća, je se iznajmljuje ne samo intelektualna svojina (u obliku trgovačkih znaka ili znanja), već i poslovni sistem, marketing reputacija proizvoda i sl.
- Uslov da preduzeće može ponuditi franšizni sistem je da ono bude veoma uspešno u svom poslovanju
- Franšizing je idealan metod za širenje određenog posla i kompanije, čime se minimiziraju rizici poslovanja u inostranstvu, jer se dele sa stranim partnerom, a minimizira se i strani i uloženi kapital

- Jedan od načina nastupa na stranom tržištu je i putem **međunarodnog lizinga** (eng. International Leasing) koji podrazumeva davanje robe partneru u inostranstvu koji za njeno korišćenje plaća odgovarajuću naknadu
- Ako sam proizvođač robe odluči da finansira korisnika robe, reč je o **direktnom lizingu**
- Direktan lizing – kompanija Bell 1877. davala je svoje telefonske aparate na lizing, a prva lizing kompanija osnovana je 1952. u SAD, United States Leasing Corporation

- **Zajednička ulaganja** (eng. Joint Ventures) podrazumevaju osnivanje zajedničke firme od dva ili više samostalnih preduzeća iz više zemalja radi obavljanja nekog poslovnog poduhvata
- Tipičan oblik zajedničkog ulaganja je kada zajedničko preduzeće osnivaju dva preduzeća sa podjednakim učešćem (50% : 50%)
- U većini zemalja u razvoju tokom 20. veka bilo je ograničeno učešće stranog kapitala preko 50% u domaćim preduzećima, tek krajem 20. veka zemlje u razvoju su počele da liberalizuju svoje investicione režime i da dozvoljavaju veći priliv stranog kapitala

Prednosti i nedostaci zajedničkog ulaganja

Prednosti	Nedostaci
<ul style="list-style-type: none">• Pribavljanje kompetencija i sposobnosti kojima se ne raspolaže• Disperzija rizika velikog projekta na više partnera• Brži ulazak na tržište i brža otplata investicije• Osnivanje Zajedničkog ulaganja uslovljeno državnim propisima• Izbegavanje carina i ispunjavanje zahteva za lokalnim sadržajem	<ul style="list-style-type: none">• Partneri nemaju pun uticaj na rukovođenje• Nekad se ne može izvršiti reparacija investicionog kapitala• Neslaganje oko izbora novih izvoznih tržišta• Partneri mogu imati različite poglede na predviđene dobitke

- Radi postizanja potpune kontrole nad osnivanim preduzećem u inostranstvu preduzeća **stranim direktnim investicijama** osnivaju svoja sopstvena preduzeća u inostranstvu (filijale)
- Posle 1945. godine strane direktne investicije postaju preovlađujući oblik međunarodnog kretanja kapitala i one danas čine oko $\frac{3}{4}$ ukupnog međunarodnog kretanja kapitala

- SDI mogu biti motivisane raznim faktorima, pa prema tome razlikujemo:
 1. **SDI motivisane jeftinim resursima** (resource-seeking investment) koji uključuju ulaganja u prirodne sirovine i zemlje sa jeftinom radnom snagom
 2. **SDI motivisane širenjem tržišta** (market seeking) podrazumevaju da transnacionalne kompanije ulažu u jednu određenu zemlju, odnosno grupu zemalja (regionalna tržišta) zbog značaja njihovog tržišta
 3. **SDI motivisane povećanjem efikasnosti** (efficiency asset-seeking) podrazumeva ulaganja koja imaju za cilj iskorišćavanje ekonomije specijalizacije i ekonomije obima
 4. **SDI motivisane strateškim interesima** (strategic asset-seeking) koje podrazumevaju usavršavanje regionalne ili globalne poslovne strategije u pogledu primene tehnologije i organizacionih sposobnosti

- SDI podrazumevaju tri vrste ulaganja:
 - **Vlasnički kapital – imovina** (equity capital) koji uključuje kupovinu dela imovine preduzeća;
 - **Reinvestirana zarada** (reinvested earnings) predstavlja deo zarade stranog investitora koji nije preuzet u obliku dividende već iskorišćen za povećanje kapitala filijale;
 - **Intra-kompanijske pozajmice** (intra-company loans) podrazumevaju davanje sredstava na zajam u okviru jedne transnacionalne kompanije, između matičnog preduzeća i filijala odnosno između samih filijala

- **Strana direktna investicija** plasirana na strano tržište može se realizovati u dva oblika, kao:
 - ✓ **preuzimanje postojećeg preduzeća** ili
 - ✓ **osnivanjem potpuno novog preduzeća** kao strane filijale

The background features a light gray gradient with several realistic water droplets of various sizes scattered across the surface. The droplets have highlights and shadows, giving them a three-dimensional appearance. The text is centered in the middle of the page.

MEĐUNARODNO KRETANJE RADNE SNAGE

Švedska 2015. prima rekordan broj doseljenika. Evo koje poslove najviše traže

Klix.ba - I.D. | 15. 11. 2014 - 17:22h | Foto: Arhiva | Komentara: 437

Zavod za migracije Švedske je objavio zvaničnu listu traženih profesija u toj razvijenoj skandinavskoj zemlji kako bi u narednom periodu privukao u zemlju kvalitetan i obrazovan kadar.

Ako tražite posao, Norveška je obećana zemlja: Prosečna plata skoro 4.500 evra

10:03

I NORVEŠKA TRAŽI SRBE: Evo koje poslove traže i kolike su plate!

TRAŽE SRBE U KANADI: Evo koja zanimanja su im zanimljiva!

EVO KAKO DA SE ZAPOSLETE U AMERICI: Ova dva zanimanja tamo svi traže

Među traženim zanimanjima nalaze se i apotekari, geometri, građevinski inženjeri i tehničari, instruktori vožnje, komercijalisti, lekari, mehaničari kamiona, nastavnici i učitelji u osnovnim školama, pedagozi za osobe sa posebnim potrebama, psiholozi, radnici na izgradnji železnica i puteva, rudari, stakloresci...

U Švedskoj se traže i profesije kao što su pedagozi za slobodne aktivnosti, savetnici za profesionalno i studijsko usmerenje i zubni higijeničari.

ODLIV MOZGOVA:

Nezaposlenost i nesigurnost, glavni razlozi odlaska mladih iz Srbije

ODLIV MOZGOVA Srbiju godišnje napusti 32.000 ljudi

Odliv mozgova koštao Srbiju desetak milijardi evra

- AKO KORISTI PREVAGNU NAD TROŠKOVIMA RADNICI ĆE BITI ZAINTERESOVANI DA MIGRIRAJU U DRUGU ZEMLJU – **EKONOMSKA MIGRACIJA**

Indeksi nadnica radnika u proizvodnji					
Amerika		Evropa		Azija	
Kanda	116	Norveška	193	Japan	90
SAD	100	Austrija	152	Izrael	67
Argentina	31	Španija	92	Korea, Rep.	55
Brazil	27	Poljska	32	Hong Kong	23
Meksiko	12	Mađarska	29	Šri Lanka	3

- MOBILNOST RADNE SNAGE U PRAKSI MEĐUNARODNE TRGOVINE NIJE LAKO OSTVARITI JER JE VEZANA ZA KRETANJE LJUDI
- KRETANJE LJUDI JE STROGO REGULISANO (OGRANIČENO) IZMEĐU POJEDNIH ZEMALJA, POSEBNO IZMEĐU RAZVIJENIH I NERAZVIJENIH
- RAZVIJENE ZEMLJE U SKLOPU SVOJE POLITIKE RAZVOJA I ZAPOŠLJAVANJA POKUŠAVAJU DA PREDVIDE SVOJE POTREBE ZA RADNOM SNAGOM U BUDUĆNOSTI, I TO NE SAMO PO BROJU VEĆ I PO STRUKTURI, I NA OSNOVU TAKVE PROCENE ZEMLJE KREIRAJU SVOJU **IMIGRACIONU POLITIKU**

- PREMA PROCENAMA UN U SVETU IMA OKO 3% MEĐUNARODNIH MIGRANATA U ODNOSU NA UKUPNU SVETSKU POPULACIJU (175 MILIONA LJUDI)
- OD 1980. DO 2000. BROJ IMIGRANATA SE POVEĆAVAO PO STOPI OD 3% GODIŠNJE
- IMIGRANTI U STANOVNIŠTVU RAZVIJENIH ZEMALJA - 4% 1980. NA 8% 2000.
- BROJNI SU NIVOI NA KOJIMA SE **REGULIŠE KRETANJE RADNE SNAGE IZMEĐU NACIONALNIH PRIVREDA**
- OSNIVANJE SPECIFIČNIH SLOBODNIH EKONOMSKI ZONA U ZEMLJAMA U RAZVOJU (KINA, INDIJA, MEKSIKO)

- NA MEĐUNARODNOM NIVOU REGULATIVU VEZANU ZA MEĐUNARODNO KRETANJE RADNE SNAGE I STANDARDE RADA U SVETU DONOSI **MEĐUNARODNA ORGANIZACIJA RADA (ILO)**
- U POGLEDU TRGOVINSKIH ASPEKATA KRETANJA RADNE SNAGE REGULATIVU NA MEĐUNARODNOM NIVOU REGULIŠE SVETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA (WTO)
- ZEMLJE U RAZVOJU BUDUĆI DA IMAJU ZNAČAJNE VIŠKOVE RADNE SNAGE, NJENIM „IZVOZOM“ USPEVAJU DA OBEZBEDE ZNAČAJ DEVIZNI PRILIV U OBLIKU **RADNIČKIH DOZNAKA** (REMITANCES)
- UKUPNE RADNIČNE DOZNAKE U 2008. GODINI IZNOSILE SU 443 MILIJARDE USD, A OD TOGA 305 MILIJARDI BILO JE NAMENJENO ZEMLJAMA U RAZVOJU

Primljene radničke doznake

	1990.	1995.	2000.	2003.	2005.	2008.	2010.
SVET	68,6	101,6	131,5	200,2	232,3	443,2	440,0
Zemlje u razvoju	31,2	57,8	85,6	142,1	166,9	305,4	299
Latinska Amerika	5,8	13,4	20,1	34,8	42,4	63,3	62
Južna Azija	5,6	10,0	17,2	31,1	32,0	66,0	65
Istočna Azija i Pacifik	3,3	9,7	16,7	35,8	43,1	69,6	68
Arapske zemlje	11,4	13,4	13,2	18,6	21,3	33,7	34
Subsaharna Afrika	1,9	3,2	4,9	6,8	8,1	19,8	20
Istična Evropa i ZND	3,2	8,1	13,4	15,1	9,9	53,1	50

Privrede najveći primaoci radničkih doznaka

Indija	55.0	Poljska	9.1
Kina	51.0	Egipat	7.7
Meksiko	22.6	Liban	8.2
Filipini	21.3	Velika Britanija	7.4
Francuska	15.9	Vijetnam	7.2
Nemačka	11.6	Indonezija	7.1
Bangladeš	11.1	Maroko	6.4
Belgija	10.4	Rusija	5.6
Španija	10.2	Srbija	5.6
Nigerija	10.0		
Pakistan	9.4		

- ZA ZEMLJE U RAZVOJU RADNIČKE DOZNAKE SU VEOMA ZNAČAJAN IZVOR PRIHODA I ČINE U PROSEKU 2% BRUTO DOMAĆEG PROIZVODA
- U NEKIM ZEMLJAMA UČESTVUJU PREKO 20% U BDP KAO ŠTO SU MOLDAVIJA, LESOTO, LIBAN, NEPAL
- „ODLIV MOZGOVA“ (BRAN DRAIN)

PLAĆANJA U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI

- SPOLJNOTRGOVINSKA PLAĆANJA UPOTREBOM NOVCA OBAVLJAJU SE PUTEK KONVERTIBILINIŁ VALUTA (AMERIČKI DOLAR, EURO, JAPANSKI JEN, BRITANSKA FUNTA)
- OBAVLJANJE PLAĆANJA U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI SE VRŠI POSREDSTVOM BANAKA KOJE SE BAVE MEĐUNARODNIM PLAĆANJIMA I GLAVNI SU POSREDNICI U MEĐUNARODNOM PLATNOM PROMETU
- ELEKTRONSKE MEĐUBANKARSKE MREŽE - SWIFT

KONTRATRGOVINA

- **KONTRATRGOVINA** PODRAZUMEVA OBAVLJANJE MEĐUNARODNE TRGOVINE RAZMENOM ROBE ZA ROBU, UZ POVREMENO DELIMIČNO KORIŠĆENJE NOVCA
- **POSLOVI KONTRATRGOVINE SU KOMPLEKSNIJI OD UOBIČAJENIH POSLOVA MEĐUNARODNE TRGOVINE** JER ZAHTEVAJU VEĆE ADMINISTRIRANJE, DRUGAČIJI PRAVNI ODNOS IZMEĐU KUPCA I PRODAVCA
- POJAVA KONTRATRGOVINE U MEĐUNARODNOJ TRGOVINI VEZANA JE ZA PERIODE KADA JE **SMANJENA LIKVIDNOST, KADA NE POSTOJI POVERENJE U NOVAC ILI KADA JE KONVERTIBILNOST VALUTE U DRUGU VALUTU ONEMOGUĆENA**

- OSAMDESETIH GODINA 20. VEKA KONTRATRGOVINA JE UČESTVOVALA SA 20-30% U UKUPNOJ SVETSKOJ TRGOVINI
- ZEMLJE U RAZVOJU POČINJU DA INSISTIRAJU NA PRIMENI ARANŽMANA KONTRAKUPOVINE U SPOLJNOTRGOVINSKOJ RAZMENI
- UČEŠĆE KONTRAKUPOVINE U UKUPNOJ SPOLJNOJ TRGOVINI POPELO SE NA OKO 50% U 2000.
- 1972. GOD. 15 ZEMALJA KORISTILO OVU VRSTU ARANŽMANA, 1988. GOD. BROJ ZEMALJA KOJE KORISTE KONTRATRGOVINSKE SPORAZUME POPEO SE NA 88, 1997. GOD. PREKO 100 ZEMALJA

- PORAST TRGOVINE NAORUŽANJEM I VOJNOM OPREMOM UTICAO JE NA PORAST KONTRATRGOVINE
- PREMA ANALIZAMA VOJNOINDUSTRIJSKI KOMPLEKS JE NAJVEĆI GENERATOR KONTRATRGOVINE U SAD JER PREKO 50% SVIH POSLOVA KOJI SE ZAKLJUČE U OVOM SEKTORU UKLJUČUJE I NEKI SPORAZUM O KONTRATRGOVINI
- PREUZEĆA NASTOJE DA PRIMENOM TEHNIKA PRODAJE ZASNOVANIM NA KONTRATRGOVINI SMANJE ZALIHE

- **POZITIVNA STRANA KONTRATRGOVINE** JE ŠTO JE OMOGUĆENO TRGOVANJE I KADA NEMA DOVOLJNO NOVCA, DOK JE **NEGATIVNA STRANA** TO ŠTO SE U KONTRATRGOVINI NEKADA DOBIJU I ROBE KOJE I NISU POŽELJNE
- **TRAMPA ILI BARTER** PODRAZUMEVA RAZMENU ROBE DIREKTNO ZA NEKU DRUGU ROBU PODJEDNAKE VREDNOSTI, BEZ PRIMENE NOVCA
- ČESTO BARTER PODRAZUMEVA RAZMENU U DUŽEM VREMENSKOM PERIODU I VEĆEG BROJA PROIZVODA, TADA GOVORIMO O **SPORAZUMIMA O KLIRINGU** ILI POSLU BARTERA SA KLIRINŠKIM RAČUNOM

- DUG KOJI SE POJAVI U POSLU KLIRINGA NAZIVA SE MANIPULATIVNI KREDIT I MOŽE SE ISKORISTITI ZA NABAVKU ROBE U NAREDNOJ GODINI
- UKOLIKO U POSLU KLIRINGA UČESTVUJE I TREĆA STRANA, KOJA INAČE NE UČESTVUJE U KLIRINGU, A NA KOJU SE MOŽE PRENETI POTRAŽIVANJE KOJE JEDNA STRANA OSTVARUJE NA OSNOVU SALDA KOJI SE U KLIRINGU POJAVIO REČ JE **SWITCH** TRGOVINI
- **BAYBACK** (KUPI-ZAUZVRAT) POSLOVI PODRAZUMEVAJU DA SE PRODAJA JEDNE ROBE, NAJČEŠĆE OPREME, PLAĆA PROIZVODIMA KOJI NASTAJU PRIMENOM TE KUPLJENE ROBE (**KOMPENZACIONI ARANŽMANI**)

- **KONTRAKUPOVINA** JE NAJČEŠĆI VID KONTRATRGOVINE I PODRAZUMEVA PRODAJU ODREĐENE ROBE U SADAŠNJEM TRENUTKU KOJA ĆE BITI PLAĆENA ISPORUKOM NEKE DRUGE ROBE U BUDUĆNOSTI (PARALELNI BARTER)
- **OFFSET** POSLOVI PODRAZUMEVAJU PRODAJU ODREĐENOG PROIZVODA UZ OBAVEZU DA SE POJEDINI DELOVI ZA TAJ PROIZVOD NABAVE I UGRADE U ZEMLJI UVOZA
- **SWAP** POSLOVI PREDVIĐAJU ZAMENU DUGOVA KOJI SU NASTALI PRODAJOM NEKE ROBE U INOSTRANSTVU ZA NEKE DRUGE DUGOVE, ZA IMOVINU ILI PROIZVODE